

Uurimusi kirjandusest ja kultuurist.

Saateks

Piret Viires

Tallinna ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetiste 15. number on pühendatud kirjandusteadusele ja kannab pealkirja „Uurimusi kirjandusest ja kultuurist“. Kui seni ilmunud toimetiste numbrid on olnud keeleteadusest, siis siinne väljaanne rõhutab, et instituudis on oluline ka teine pool – kirjandus ja kultuur. Samas on TLÜ EKKI kirjandusteadlased avaldanud eraldi sarjana artiklikogumikke, kus on ilmunud „Noor-Eesti 100: kriitilisi ja võrdlevaid tagasisaateid“ (2006), „Uurimusi 1920.–1930. aastate eesti kirjandusest“ (2009), „Uurimusi 1940. aastate kirjandusest“ (2011). Siia juurde võiks lisada ka ajakirja Methis nullindate erinumbri (nr 11, 2013), mille algtooge tuli TLÜ EKKI ja Eesti Kirjanike Liidu korraldatud konverentsist „Nurklikud nullindad“ (2010).

Kui eelnevad kogumikud ongi väljakasvanud varem toimunud kindlateemalistest konverentsidest (Noor-Eesti, eesti kirjandus erinevatel kümnenditel), siis praegune toimetiste number on oma koostamisprintsibiililt erinev. Tegemist on sisuliselt vabanumbriga, kindlat teemat, millest lähtuda, autoritele ette ei antud. Samas on autorite ring lai, avaldatud ei ole ainult Tallinna ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi õppejõudude artikleid, vaid kaasatud on ka Tallinna ülikooli teisi kirjandusteadlasi ja vilistlasi. Nii ongi siinses kogumikus esindatud erinevad ja mitmekülgsed teemad ning autorid.

Numbri avab TLÜ Eesti humanitaarinstituudi professori Rein Veidemanni artikkel „Eesti kultuuri tähendusest“, milles püütakse keskenduda mõiste „eesti kultuur“ tähendussisule, lähtudes feno-

menoloogilis-semiootilisest eeldusest, et „eesti kultuur“ on tinglikult vaadeldav kui märk, milles „eesti“ on võetav tähistaja, „kultuur“ aga tähistatavana.

Tallinna ülikooli germaani-romaani keelte ja kultuuride instituudi dotsendid Aigi Heero ja Maris Saagpakk tutvustavad ja analüüsivad oma artiklis „Adam Olearius ja kultuuriline *Teine* teekonnal Oktsidendist Orienti“ erinevate rahvaste kujutamist 1656. aastal ilmunud Adam Oleariuse tuntud varauusaegses reisikirjas „Vermehrte Neue Beschreibung/ Der Muscowitischen/ vnd Persischen Reyse“.

Reisikirjadele on pühendatud ka Tallinna ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi eesti kirjanduse lektori Anneli Kõvamehe artikkel „Eestlased Venemaal: reisikirjanduslikke reportaaže“. Artikkel uurib Venemaa ja venelaste kujutamist Eesti Vabariigi aegsetes eesti autorite reisikirjades.

Elo Lindsalu artikkel „Tammsaare noored naishinged“ uurib Anton Hansen-Tammsaare varasesse loomingu perioodi kuuluvate novellide naistegelasi, polemiseerides ühtlasi mõnede Mirjam Hinrikuse varasemate käsitlustega. Artikli põhieesmärgiks on välja tuua, mida uut tõi Tammsaare eesti kirjanduse senisesse naisekäsitlusse.

Tallinna ülikooli vilistlase, kirjandusteaduse magistri ja A. H. Tammsaare Muuseumi kuraator-pedagoogi Berit Kaschani artikkel „Toetavad müüdid ja enesejutustamine Nora Ikstena romaanides „Elu pühitsus“ ja „Neitsi õpetus““ on valminud magistritöö põhjal ning vaatleb kitsamalt üht seal käsitletud teemat, milleks on müüdi, raviva jutustamise ja naiskogemuse kujutuse omavaheliste seoste väljaselgitamine Läti kirjaniku Nora Ikstena romaanides „Elu pühitsus“ (1998) ja „Neitsi õpetus“ (2001).

Kogumikus avaldatakse ka teise Tallinna ülikooli vilistlase ja kirjandusteaduse magistri Margit Tintso artikkel „Kuidas seletada võru vaimu? Lõunaeesti kirjanduse vaimust uuemates

proosateostes”, mis on samuti valminud magistritöö põhjal ja milles valgustatakse võru vaimu mõistet ning uuritakse selle kirjandusteostes avalduvaid tunnuseid.

Teemad ulatuvad seega suurtest üldistavatest käsitlustest kultuuri tähenduse üle ja võru vaimu seletusest üksikute autorite teoste detailsete analüüsideni. See kõik näitab, et Tallinna ülikooli kirjandusteadlased uurivad kirjandust väga erinevatest tahkudest. Mitmekesisus ja uued ideed on humanitaarteadustes kahtlemata vooruseks, sest tekitavad mõttevahetust ja eeldavad mõtteerksust. Tallinna ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetiste käesolev number suudab paraku tutvustada vaid piskut sellest kirjandusteaduslikust uurimistööst, mida Tallinna ülikoolis tehakse, kuid loodetavasti leiab iga lugeja siit enda jaoks midagi olulist.

Suur tänu riiklikule programmile „Eesti keel ja kultuurimälu 2009–2013” ja Tallinna ülikooli uuringufondile toimetiste väljaandmise toetamise eest. Samuti suur tänu toimetaja Anneli Kõvamehele, keeleteimetaja Annika Hussarile ja kujundaja Sirje Ratssole, kes kõik aitasid kaasa selle numbri valmimisele.